Analizy OSW

OŚRODEK STUDIÓW WSCHODNICH 13.03.2019 www.osw.waw.pl

Rosja: zaostrzanie cenzury w Internecie

Maria Domańska, Jadwiga Rogoża

W dniach 7–13 marca parlament przyjął dwie ustawy, stanowiące kolejny etap ograniczania wolności słowa w rosyjskim segmencie Internetu (Runecie). Pierwsza zakazuje rozpowszechniania „fake newsów" – „nieprawdziwych informacji", stwarzających m.in. zagrożenie dla „zdrowia lub życia obywateli lub ryzyko masowego zakłócenia porządku lub bezpieczeństwa publicznego". Druga ma karać za rozpowszechnianie informacji, które w formie „obrażającej moralność publiczną i godność ludzką wyrażają brak szacunku wobec społeczeństwa, państwa, symboli państwowych, konstytucji lub organów sprawujących władzę państwową w Federacji Rosyjskiej". Przewidywane kary to blokada danego medium bez sankcji sądu (na mocy decyzji prokuratury), a ponadto kary finansowe (w przypadku „fake newsów" nawet do 1,5 mln rubli – około 23 tys. dolarów) lub areszt administracyjny do 15 dni (w przypadku „informacji znieważających").

Duma Państwowa proceduje również projekt ustawy o tzw. suwerennym Internecie w Rosji (przyjęta 12 lutego w pierwszym czytaniu). Projekt zawiera propozycje działań i instrumentów pozwalających na izolowanie Runetu od globalnej sieci. Uzasadniane jest to zagrożeniem dla bezpieczeństwa cybernetycznego państwa, w tym ryzykiem odłączenia Rosji od zagranicznych serwerów ze strony państw trzecich, przede wszystkim USA. 10 marca w centrum Moskwy odbył się protest przeciwko planom izolowania Runetu, zorganizowany przez niezarejestrowaną Partię Libertariańską. Wiec zgromadził 15 tys. uczestników, mniejsze wiece odbyły się też w Petersburgu, Woroneżu, Chabarowsku.

Komentarz

- Z uwagi na szerokie, dające możliwość dowolnych interpretacji definicje użyte w przyjętych przez parlament ustawach, a także dyspozycyjność rosyjskich sądów, oba projekty *de facto* pozwalają karać obywateli za jakąkolwiek formę krytyki władzy i za zamieszczanie w mediach wszelkich informacji kompromitujących przedstawicieli władz (m.in. doniesienia o przestępstwach korupcyjnych), niepotwierdzonych przez oficjalne źródła. Formalne rozszerzenie katalogu działań niewymagających sankcji sądu *de facto* oznacza przy tym usankcjonowanie wielu istniejących dotychczas nieformalnych praktyk. Ponadto ustawa o „fake newsach" różnicuje procedurę postępowania władz w zależności od statusu danego medium internetowego, w ostrzejszy sposób traktując źródła, które nie zarejestrowały się jako środki masowego przekazu. Będą one blokowane bez uprzedzenia, podobnie jak konta społecznościowe indywidualnych użytkowników. Ponieważ zarówno rosyjskie przepisy, jak i praktyka ich stosowania pozwalają

uporczywie nie rejestrować „niewygodnych” mediów, ustawa uderzy przede wszystkim w media niezależne i grozi sparaliżowaniem ich pracy.

- Rozszerzanie instrumentarium potencjalnych wybiórczych represji ma wywrzeć przede wszystkim „efekt mrożący” i skłonić użytkowników Runetu do autocenzury. Ustawy stanowią kolejny przejaw dążenia rosyjskich władz do „uszczelniania” sfery informacyjnej w obliczu pogarszającego się poziomu życia ludności, rosnącego niezadowolenia z polityki Kremla oraz spadającego poparcia i zaufania społecznego do Władimira Putina (w marcu państwowy ośrodek badania opinii społecznej WCIOM odnotował rekordowo niskie zaufanie do prezydenta: 32%).
- Dalsze ograniczanie dostępu do informacji i zamykanie wentylu bezpieczeństwa, jakim jest możliwość wyrażania protestu w sieci, może zaktywizować przeciwko władzom część środowisk, które dotychczas nie angażowały się w życie polityczne. Wielu rosyjskich internautów jest przeciwnych zmianom ustawodawczym, forsowanym przez władze, choć ich sprzeciw dotychczas najczęściej pozostawał bierny i ograniczał się do krytycznych wypowiedzi w Internecie. Jednak w miarę uchwalania proponowanych zmian w kolejnych czytaniach i rozszerzania skali represji niezadowolenie internautów może przybierać na sile – tym bardziej że w ostatnich latach w Rosji rośnie liczba protestów, świadczących o pogłębiającym się niezadowoleniu społeczeństwa zarówno z sytuacji ekonomicznej, jak i z ograniczania wolności politycznych i osobistych.